

Věc Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku
Čl. 10 Úmluvy
(svoboda projevu)

Dne 20. května 1999 vyhlásil předseda Evropského soudu pro lidská práva v Paláci lidských práv ve Štrasburku rozsudek ve věci Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku.

Ke skutkovému stavu

Prvním stěžovatelem je společnost s ručením omezeným Bladet Tromsø A/S, která vydává deník Bladet Tromsø ve městě Tromsø, jenž se nachází v severním Norsku a je střediskem norského průmyslu lovu tuleňů. Náklad deníku v předemtné době činil 9000 výtisků. Druhým stěžovatelem je norský státní příslušník pan Pal Stensaas, šéfredaktor deníku Bladet Tromsø.

V březnu a dubnu 1988 pan Odd F. Lindberg pobýval na lodi M/S Harmoni ("Harmoni"), která se zabývala lovem tuleňů, a to ve funkci inspektora lovu tuleňů, který byl jmenován ministerstvem rybolovu. Ve své zprávě z 30.6.1988 pan Lindberg uvedl celou řadu případů, kdy byla porušena pravidla upravující lov tuleňů, a uvedl určitá tvrzení proti pěti členům posádky. Jedním z tvrzení bylo, že tuleni jsou stahováni z kůže zaživa. S odkazem na zákon o přístupu veřejnosti k dokumentům v oblasti veřejné správy z roku 1970, podle něž by zprávy obsahující obvinění z trestných činů neměly být zpřístupněny, se ministerstvo rybolovu rozhodlo, že zprávu pana Lindberga dočasně nezpřístupní.

Dne 15.7.1988 Bladet Tromsø otiskl článek, v němž reprodukoval některá tvrzení pana Lindberga obsažená v jeho zprávě pro ministerstvo rybolovu. Ve dnech 19. a 20.7.1988 pak ve dvou částech otiskl celou tuto zprávu, přičemž jména dotčených pěti členů posádky neuvedl.

V tiskovém prohlášení ministerstva rybolovu z 20.7.1988 se kromě jiného uvádí, že pan Lindberg byl jmenován inspektorem na základě údajů, které o sobě sám uvedl, a sice, že hodlá provádět výzkum a vědeckou práci v oblasti lovu tuleňů a že se touto činností již v minulosti zabýval. Pozdější vyšetřování ukázalo, že pan Lindberg v rozporu se svými tvrzeními neměl formální vyšší vzdělání výzkumníka, ani zkušenosti se zabíjením zvířat, a že jeho zprávu nelze dle ministerstva rybolovu považovat za seriózní a přiměřenou inspekční zprávu.

V březnu 1989 podala posádka lodi Harmoni žalobu na ochranu osobnosti proti panu Lindbergovi, který byl posléze odsouzen k náhradě škody každému ze členů posádky. V květnu 1991 posádka lodi Harmoni podala žalobu též proti stěžovatelům. Rozsudkem ze 4.3.1992 příslušný okresní soud jednomyslně shledal, že dvě tvrzení uveřejněná 15.7.1988 a čtyři tvrzení uveřejněná 20.7.1988 jsou zásahem do ochrany osobnosti, jsou "nezákonná" a jejich pravdivost není doložena. Jedno tvrzení - "Tuleni jsou zaživa stahováni z kůže" mělo znamenat, že se lovci tuleňů dopustili krutého zacházení se zvířaty. Jiné mělo naznačovat, že lovci tuleňů spáchali vůči inspektorovi trestný čin násilí a výhrůžky. U zbývajících tvrzení soud shledal, že naznačovala, že někteří nejmenovaní lovci tuleňů zabili čtyři tuleně grónské, jejichž lov byl v roce 1988 zakázán. Okresní soud tato tvrzení prohlásil za neplatná a neúčinná s tím, že stěžovatelé jsou povinni k náhradě vůči sedmnácti žalobcům, a to každému 10 000 norských korun (NOK), resp. 1 000 norských korun, a náhradě nákladů řízení. Stěžovatelům nebylo umožněno podat odvolání k Nejvyššímu soudu.

Řízení před Evropskou komisí

Stěžovatelé se 10.12.1992 obrátili na Evropskou komisi pro lidská práva (dále Komise).

Uvedli, že rozsudek okresního soudu byl neoprávněným zásahem do jejich práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy. Komise 26.5.1997 stížnost přijala. Ve své zprávě z 9.7.1998 vyslovila názor, že čl. 10 byl porušen (dvacet čtyři hlasů proti sedmi). Poté stížnost postoupila Evropskému soudu pro lidská práva (dále Soud). Projednání stížnosti Soudu předložila rovněž norská vláda.

Řízení před Evropským soudem

K čl. 10 Úmluvy

Čl. 10 Úmluvy zní:

"1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci."

Nikdo z přítomných nezpochyboval, že napadená opatření představují "zasahování státních orgánů" do práva stěžovatelů na svobodu projevu, které je zaručeno v prvním odstavci čl. 10. Taktéž nebylo předmětem sporu, že takový zásah byl "stanoven zákonem" a sledoval legitimní cíl, a sice "ochranu pověsti nebo práv jiných", čímž naplnil dvě z podmínek nezbytných pro to, aby takový zásah byl v souladu s druhým odstavcem čl. 10 považován za oprávněný. Soud se těmito závěry ztotožnil s tím, že předmětem zjištění je, zda byl zásah "nezbytný v demokratické společnosti".

Vláda zdůraznila, že se zde jedná o konflikt mezi dvěma lidskými právy, právem na svobodu projevu na straně jedné a právem jednotlivce na ochranu proti nezákonným útokům na jeho čest a pověst na straně druhé s tím, že druhé právo je výslovně zaručeno v článku 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966. Dle názoru vlády lze jen těžko mít za to, že noviny jednaly v dobré víře; stěžovatelé si byli vědomi, že zpráva byla vyňata z režimu zpřístupněných dokumentů, a že toto rozhodnutí bylo pouze dočasné, aby dotčené osoby, které byly nařčeny ze spáchání nelidských a trestných činů, měly možnost na tato obvinění odpovědět. Toto opatření je nutné nahlížet ve světle práva každé osoby, tedy i lovce tuleňů, vyplývajícího z čl. 6 odst. 2, tedy presumpce neviny. Nelze dále říci, že Bladet Tromsø postupoval v souladu s novinářskou etikou, neboť podle norského kodexu novinářské etiky musí osoba, která je předmětem vážné kritiky, mít současně co nejširší možnost odpovědět. Novinář má povinnost ověřit pravdivost informací, což by v daném případě nebylo ani nemožné, ani nepřiměřené. Noviny však žádné šetření neprovedly.

V souladu se zavedenou rozhodovací praxí Soudu vyžaduje test "nezbytnosti v demokratické společnosti", aby Soud zjistil, zda napadený "zásah" odpovídá "naléhavé společenské potřebě", zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a zda důvody, které státní orgány uvedly k jeho ospravedlnění, jsou relevantní a dostatečné (viz Sunday Times proti Spojenému království, 1979). Při posouzení, zda taková "potřeba" existuje a jaká opatření je za tímto účelem nutné přijmout, disponují státní orgány určitou mírou uvážení. Ta však není omezená, ale jde ruku v

ruce s evropským dohledem představovaným Soudem, jehož úkolem je vynést konečné rozhodnutí o tom, zda je omezení slučitelné se svobodou projevu chráněnou čl. 10.

Jedním z faktorů, který má při posuzování tohoto případu zvláštní význam, je základní funkce, kterou tisk plní v demokratické společnosti. Ačkoliv tisk nesmí přestoupit jisté hranice, zejména ve vztahu k pověsti a právům jiných a potřebě zabránit prozrazení tajných informací, je přesto jeho povinností zpřístupňovat informace a myšlenky o všech otázkách veřejného zájmu (viz Jersild proti Dánsku, 1994, De Haes a Gijssels proti Belgii, 1997). Soud má dále na paměti skutečnost, že novinářská svoboda se taktéž vztahuje na možnost uchýlit se k určitému stupni nadsázky či dokonce provokace (viz Prager a Oberschlick proti Rakousku, 1995). V případech, jako je tento, je míra uvážení státních orgánů omezena zájmem demokratické společnosti na tom, aby tisku bylo umožněno vykonávat jeho životně důležitou roli "veřejného hlídačského psa" při zpřístupňování informací o závažných veřejných otázkách (viz Goodwin proti Spojenému království, 1996). Úkolem Soudu při výkonu jeho dohledu není nahrazení státních orgánů, ale spíše přezkum rozhodnutí, která tyto orgány vydaly v rámci své pravomoci uvážení, a to podle čl. 10 ve světle případu jako celku (viz též Fressoz a Roire proti Francii, 1999).

Soud shledal, že důvody, na něž se ve svém rozsudku odvolal okresní soud, byly ve vztahu ke sledovanému cíli ochrany pověsti nebo práv členů posádky relevantní. Z hlediska jejich dostatečnosti však Soud musí vzít v potaz celkové pozadí, na němž byla dotčena prohlášení učiněna. Obsah napadených článků tedy nelze nahlížet pouze izolovaně od skutečnosti, že lov tuleňů byl v předmětné době v Norsku i v Tromsø předmětem diskuse. Dále je nutné připomenout, že čl. 10 se nevztahuje jen na informace či myšlenky, které jsou přijímány příznivě či považovány za neškodné či bezvýznamné, nýbrž i na informace, které napadají, šokují či znepokojují stát či jiný veřejný sektor (viz Handyside proti Spojenému království, 1976). Úkolem tisku je nejen sdělovat informace a myšlenky týkající se otázek veřejného zájmu: veřejnost má právo je obdržet. Z tohoto důvodu je při zjišťování, zda se zásah zakládá na dostatečných důvodech, které jej činily "nezbytným", nutno přihlídnout k hledisku veřejného zájmu dotčeného případu.

Dle názoru Soudu nelze předmětný způsob zpravodajství zvažovat pouze ve vztahu k napadeným článkům v Bladet Tromsø z 15. a 20.7.1988, nýbrž v širším kontextu, v němž se tento list otázky lovu tuleňů věnoval. V období od 15. do 23.7.1988 Bladet Tromsø téměř denně uveřejňoval různé názory, včetně vlastních komentářů, názorů ministerstva rybolovu, Norské námořní federace, Greenpeace a zejména samotných lovců tuleňů. Při tom všem je nutné vzít v úvahu blízkou časovou návaznost publikovaných článků, z níž vyplývá celkový obraz vyváženého zpravodajství. Na tomto pozadí se zdá, že hlavním cílem napadených článků nebylo obvinění určitých osob z porušení pravidel lovu tuleňů či ze spáchání krutosti na zvířatech, nýbrž že byly součástí pokračující diskuse o zjevném veřejném problému na místní, státní i mezinárodní úrovni, v níž bylo dáno slovo široké škále zainteresovaných osob.

Článek 10 však nezajišťuje zcela neomezenou svobodu projevu ani v případech, kdy se tisk zabývá otázkami vážného veřejného zájmu. Za podmínek odst. 2 příslušného článku v sobě výkon svobod zahrnuje i "povinnosti a odpovědnost", což se vztahuje i na tisk. Tyto "povinnosti a odpovědnost" mohou mít dopad tam, kde - jako v tomto případě - je předmětem zkoumání útok na pověst soukromých osob a ohrožení "práv jiných". Z tohoto důvodu je pojistka, kterou čl. 10 přiznává novinářům ve vztahu ke zpravodajství o otázkách veřejného zájmu, podmíněna tím, že tito jednájí v dobré víře s cílem poskytnout přesné a důvěryhodné informace v souladu s novinářskou etikou (viz Goodwin).

Soud poznamenává, že předmětné výroky představují faktická konstatování, nikoliv hodnotící

stanoviska. Jejich zdrojem nebyl přímo deník, nýbrž se zakládaly či přímo citovaly Lindbergovu zprávu, kterou list neověřil prostřednictvím nezávislého průzkumu. Je tedy nutné zkoumat, zda zde existují zvláštní důvody pro to, aby byl list zproštěn povinnosti ověřit faktická konstatování, která jsou zásahem do ochrany osobnosti soukromých osob. Soud má za to, že to záleží zejména na povaze a stupni zásahu a míře, v níž se list mohl rozumně domnívat, že je Lindbergova zpráva v předmětných tvrzeních důvěryhodná.

V první otázce Soud dospěl k závěru, že ačkoliv byla některá obvinění relativně závažná, potenciální nepříznivý důsledek napadených tvrzení na pověst každého jednotlivého lovce tuleňů byl podstatně snížen v důsledku několika faktorů; zejména proto, že kritika nebyla útokem proti všem členům posádky ani žádným konkrétním osobám (viz Thorgeir Thorgeirson proti Islandu, 1992).

Pokud se týče druhé otázky, je nutné si uvědomit, že zprávu pan Lindberg vypracoval v postavení inspektora jmenovaného ministerstvem rybolovu za účelem monitorování lovu tuleňů, který prováděla posádka lodi Harmoni v roce 1988. Dle názoru Soudu by tisk, pokud přispívá k veřejné diskusi o záležitostech legitimního zájmu měl mít běžně právo spoléhat na obsah oficiálních zpráv, aniž by byl povinen provádět nezávislý průzkum, neboť jinak by mohla být podkopána životně důležitá role "hlídacího psa", kterou tisk sehrává (viz stejně Goodwin). Je sice pravda, že list si byl vědom již na základě reakcí na prohlášení pana Lindberga z dubna 1988, že posádka bude zpochybňovat jeho kompetenci a pravdivost jeho tvrzení o "bestiálních metodách zabíjení". To však samo o sobě nelze považovat za rozhodné pro posouzení, zda noviny měly před výkonem svého práva na svobodu projevu podle čl. 10 povinnost ověřovat pravdivost předmětných prohlášení ve zprávě. Mnohem důležitější však je skutečnost, že 15.7.1988 Bladet Tromsø věděl, že se ministerstvo rybolovu rozhodlo zprávu nepřístupnit veřejnosti s ohledem na povahu tam obsažených tvrzení o trestných činech a na nutnost poskytnout tam uvedeným osobám možnost se vyjádřit. Z dostupných informací vyplývá, že ministerstvo vyjádřilo své pochybnosti o kompetenci pana Lindberga a kvalitě jeho zprávy teprve 20.7.1988, tedy ve stejný den, kdy vyšel poslední napadený článek.

Soud uzavírá, že noviny mohly rozumně spoléhat na oficiální Lindbergovu zprávu bez nutnosti provádět vlastní ověření pravdivosti zde uvedených fakt, a nemá žádnou pochybnost o tom, že konaly v dobré víře. Soud tedy nemůže dospět k závěru, že nepochybný zájem jednotlivých členů posádky na ochraně jejich pověsti postačuje k tomu, aby převážil životně důležitý veřejný zájem na zajištění informované veřejné diskuse o záležitosti místního, státního i mezinárodního zájmu. Jakkoliv relevantní byly důvody, o něž se žalovaný stát opíral, nepostačují k závěru, že dotčený zásah byl "nezbytný v demokratické společnosti". Bez ohledu na míru uvážení státních orgánů má Soud za to, že mezi omezeními práva stěžovatelů na svobodu projevu a sledovaným legitimním cílem nebyl rozumný poměr. Došlo tedy k porušení čl. 10 Úmluvy.

Spravedlivé zadostiučinění

Stěžovatelé na základě čl. 41 Úmluvy požádali o náhradu materiální újmy vzniklé hospodářskou ztrátou, kterou utrpěli v důsledku rozsudku okresního soudu z 4.3.1992. Ten jim nařídil zaplatit žalovaným 187.000 NOK jako zadostiučinění a 136.342 NOK jako náhradu nákladů řízení. Soud zde shledal příčinnou souvislost mezi uplatňovanou náhradou škody a porušením Úmluvy a přiznal stěžovatelům celou požadovanou částku.

Stěžovatelé dále žádali náhradu nákladů řízení v celkové výši 652.229 NOK a dále úrok z částek požadovaných z titulu materiální újmy a náhrady nákladů řízení. Soud má za to, že stěžovatelé nutně utrpěli peněžitou újmu v důsledku času, který uběhl od doby, kdy náklady vynaložili, až do

výroku Soudu. Necítí se však při výpočtu úroku vázán národním právem a rozhodl podle spravedlnosti.

Výrok rozsudku

Soud rozhodl:

1. třinácti hlasy ku čtyřem, že byl porušen čl. 10 Úmluvy;
2. jednomyslně, že žalovaný stát stěžovatelům do tří měsíců zaplatí:
  - a) jako náhradu materiální újmy 323.342 NOK;
  - b) jako náhradu nákladů řízení 370.199 NOK;
  - c) jako další úrok NOK 65.000 NOK;
3. jednomyslně, že přirůstá prostý úrok ve výši 12% p. a. od vypršení výše uvedené lhůty do zaplacení;
4. jednomyslně, že zbývající nároky stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění se zamítají.

K rozsudku bylo připojeno společné nesouhlasné stanovisko soudců Palmové, Fuhrmanna a Baky a nesouhlasné stanovisko soudkyně Greveové.